

Verkondiging zondag 27 maart 2011 - Oculi

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
ds. Stefan Dijkhuizen

Verhaal 'De roos van Jericho'
(uit Henk de Roest, 'Een huis voor de ziel', p.75)

Een straatpastor ontmoet Bert, in de twintig, onrustig, ADHD, blowt, heeft op straat gezworven, werd door een jongen bedonderd. De pastor vertelt: Ik spreek hem een keer. Hij kijkt me aan, kijkt dan naar de tafel. 'Ik ben zo bang dat mijn ziel dood is', zegt hij. 'En dat vind ik heel erg'. De buurtpastor vertelt hem over een wonderlijke plantje, de roos van Jericho. Dat als een dor bolletje door de woestijn rolt, bewogen door de woestijnwind. Zo dood als een pier, lijkt het. Maar als het op een plekje terechtkomt waar het water vindt, komt het tot rust. Het bolletje neemt het water in zich op, en begint voorzichtig te wortelen. En dan ontrolt het zich langzaam - en opeens verschijnt dan uit dat ogenschijnlijk dode bolletje een varenachtig plantje, met groene blaadjes. Dat plantje kan jaren zonder water. Het beschermt zich tegen de barre omstandigheden door zich op te rollen. Maar als het water vindt... "Misschien is het met je ziel ook wel zoiets..." oppert de pastor voorzichtig. "Misschien wel", zegt Bert zachtjes.

Lezing: Johannes 4: 3-26

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

het gaat vandaag opnieuw over een ontmoeting. Op weg naar Jeruzalem kwamen we eerst in de woestijn, en vorige week op de berg. En zo is er vandaag de ontmoeting bij een bron. Je mag het rustig een pastorale ontmoeting, of een geloofsgesprek noemen. Waar leef je van? Wie ben jij? Hoe kun je God in jouw leven vinden? Grote vragen komen langs, een groots verhaal ook.

Wat ik daarvoor voorlas, over de twintiger Bert en het wonderlijke plantje, de roos van Jericho, heeft denk ik geen verdere verklaring nodig. Want wat kun je je inderdaad soms opgedroogd voelen. Het lijkt alsof je ziel helemaal afgestorven is. En hoe belangrijk is dan een ander, hoe belangrijk is het dan om iemand te ontmoeten. Menselijk contact, een goed gesprek, iets wat je opbeurt, waar je ziel weer van gaat leven.

Ik had nog nooit van dat bijzondere plantje gehoord, tot ik dit verhaal las. Door wat gesurf op het internet kwam ik wat meer op het spoor. Foto's van een bruin, dor bolletje takjes, onaanzienlijk. Video-filmpjes van het open gaan en groen worden, in maar een paar uur tijd.

Ook legendes en mythevorming: Maria zou dit plantje op weg naar Egypte gezegend hebben. Soms heet het ook wel 'Anastacia', opstanding. Daar kun je je alles bij voorstellen. Het plantje is een prachtig voorbeeld van hoe dor en droog je je kunt voelen, vaak tijdenlang, als je leven wordt weggeblazen door de woestijnwind, en je bescherming zoekt. En dan toch, soms, heel even, is er ineens water en bloei je op, ga je open.

Over zo'n levengevende gebeurtenis gaat het ook in het evangelie. Over een ontmoeting. Dat brengt de weg naar Pasen ons. In de ontmoetingen zal het gebeuren, en niet anders.

Er zijn twee manieren om dit verhaal van Jezus en de Samaritaanse vrouw te lezen. De eerste is een gemakkelijke en oppervlakkige lezing. Een toevallige ontmoeting van Jezus met een naamloos iemand, onbetekenend. Een morele les voor een lichtzinnige vrouw, die niets van Jezus' woorden lijkt te snappen. Maar als we het zo lezen, dan zullen ook wij er niets van snappen.

We zullen dus nog eens moeten luisteren. Want ondanks de vele details, is het de evangelist er echt niet om te doen om een verslagje te geven van een gesprek tussen een man en een vrouw, om twaalf uur 's middags, daar en daar. Misschien realiseren we ons dat niet altijd, maar de evangelist richt zich in de allereerste plaats tot zijn lezers: Dit gesprek gaat over jullie, en waar ontmoet Jezus dan jou?

Dat was de vraag van de eerste volgelingen van Jezus, waar Johannes in de eerste eeuw voor schreef, dat is de vraag voor ons, zo veel eeuwen later. Daarom lezen we die Bijbelverhalen iedere zondag maar weer: Wat heeft Jezus ons nu te zeggen, en waar kunnen wij hem ontmoeten?

Gelukkig is het niet zo moeilijk om de sleutelwoorden van dit verhaal op het spoor te komen. Het draait om water. Het gaat om de bron, het gaat over de dorst die ieder mens heeft. Het gaat over de vraag waar je God nu kunt vinden. Op een berg, in een tempel of een kerk, of in je hart, in 'geest en waarheid', met de woorden van het evangelie.

En daarmee is het zonder enige twijfel nog steeds een actueel verhaal. Wie is er nu niet op zoek naar wat je verlangens kan vervullen. Wie heeft er nu geen dorst? Wie wil nu niet weten waar God nou toch in hemelsnaam te vinden valt? En daarom staan ook wij dus vanmorgen aan die put. Gaat het boek open. Midden op de dag, midden in het leven. En we zoeken water. Levend water.

Misschien is dit verhaal van vanmorgen wel het meest revolutionaire wat het Nieuwe Testament ons over Jezus vertelt. Het zit zo ongelooflijk vol met evangelie, met 'goed nieuws', en het vat in wezen Jezus' betekenis helemaal samen.

Allereerst is het een taboedoorbrekend verhaal. Jezus breekt zo ongeveer alle denkbare muren af die de mensen zorgvuldig hebben opgetrokken voor elkaar.

Het begint al met al die details aan het begin. Judea, Galilea, Samaria, Sichar, Jakobsbron, rond de middag, het zesde ure. En Jezus heeft dorst. Goh, klinkt dat niet over een paar weken ook weer? Maar dat terzijde.

Jezus moest dus door Samaria heen. Iedere Jood zou het uit zijn hoofd laten. Een absolute no-fly zone. Nog erger dan een achterbuurt, de Samaritanen waren immers bastaards, een restje van het Noordrijk. Een vervuilde Joodse religie, weliswaar met de Tora, maar inclusief afgoden, en geen gehoor voor Gods profeten. Bovendien hebben ze een eigen heiligdom op een berg, in plaats van de tempel in Jeruzalem.

Jezus breekt die grens door. Taboe nummer één wordt geslecht. In hokjes stoppen, buitensluiten, grenzen trekken. Jezus ziet één wereld, één mensheid, die zoekt naar God. Of het nu zoals in het hoofdstuk ervoor, Nicodemus, de orthodoxe Jood in de nacht is, of hier, een verachte vreemdelinge overdag.

En er kwam een vrouw water putten... ... Ja, zo zullen de eerste lezers van Johannes gedacht hebben, dat hebben we vaker gehoord! Bij de put van de voor Samaritanen en Joden gezamenlijke aartsvader Jakob, vindt een ontmoeting plaats tussen een man en een vrouw.

Zo werd ooit Rebecca, de vrouw van Izaäk, bij een drinkput gevonden, en een generatie later trof hun zoon Jakob er de mooie Rachel. En ook Mozes vond Sippora bij de bron. Een liefdesverhaal dus! Bij de bron die Jakob eens aan zijn liefste zoon Jozef had gegeven, wordt hier nu Gods geliefde zoon gegeven. Christus aan zijn bruid, Jezus als bron van Gods liefde voor alle mensen.

Ook taboe nummer twee wordt zo meteen geslecht, want die grote liefde van God voor alle mensen is veel belangrijker dan het feit dat je als man alleen niet met een vrouw alleen in gesprek kon gaan. Laat staan dat je haar om wat te drinken vraagt! De vrouw zelf begrijpt er ook niets van. Maar hoe kwetsbaar wil Jezus hier niet zijn! Goed om je dat eens te realiseren, als je weet dat het over ons gaat: Jezus vraagt naar ons, en hij stelt zich ongelooflijk open en kwetsbaar op.

Vervolgens ontstaat er een waar geloofsgesprek. Want de vraag van Jezus aan de vrouw roept een nieuwe vraag op. Op zich ook al bizar, want een kritische, vragen stellende vrouw, het is ongehoord in de Bijbelse context!

Maar het is een echt geloofsgesprek omdat de vrouw vraagt wie de man dan wel niet is, dat hij denkt beter water te hebben dan wat de Jakobsbron al eeuwenlang geeft. Wie ben jij? Stellen ook wij die vraag niet wekelijks, als de Schrift hier open gaat: Wie ben jij toch, man uit Nazareth?

'Wie ik ben?' Ik geef je levend water. Ik laat in jou een levende bron opwellen, iets dat eeuwigdurend is, vervullend. Ik geef je je bestemming.

Nou, dat wil de vrouw wel. Alleen denkt zij aan iets anders. Aan dat geouwehoer over haar in het dorp. Aan al die oordelen over haar gedrag en haar eeuwige honger naar mannen. Daarom is zij op dit vervloekte tijdstip, midden in de hitte, bij de put. 'Geef mij dat water, heer.'

Ja, maar zo gaat het niet. Jezus stelt nu eerst de vraag naar haar. Wie ben jij? Natuurlijk weet hij het allang, zo blijkt, maar het gaat er om dat hij de vrouw werkelijk ziet, en dat deze vrouw zich bloot durft te geven. Als Jezus mensen ziet, gaan ze open. Als Jezus jou ontmoet, wordt uitgezuiverd wie jij werkelijk bent.

De eigenlijke dorst van de vrouw komt boven. 5 mannen had ze reeds, en de 6e is het ook niet. Het is het onbevredigde bestaan, het leven dat nooit vervuld raakt. Zoals ik ergens las: 'Nooit ben je gelukkig omdat je altijd maar achter het geluk aanjaagt.' Altijd meer, altijd maar wat anderen hebben en vinden.

Jezus wil in dit liefdesverhaal de zevende zijn, de voltooiing. Hij wil de vrouw vrij maken, de liefde geven van God zelf. Hij kijkt naar haar dorst, naar wie zij werkelijk is. Welk taboe daarvoor ook doorbroken moet. Maar nog is het niet genoeg. Want er is iets in de vrouw losgemaakt. 'U bent een profeet!' De Samaritaanse, die helemaal geen oren heeft voor Israël's profeten, ziet nu de ware profeet. Licht er hier voor haar iets op van God misschien? Maar waar is God dan? En waar kan ik Hem aanbidden? Op deze berg, bij ons, of in Jeruzalem, bij jullie?

Jezus' antwoord lijkt vreemd: 'Geloof me, er komt een tijd, en die tijd is nu gekomen!- dat je God niet op een berg of in een tempel zult vinden, maar 'in geest en waarheid'. Wat bedoelt hij daar nu mee?

Misschien is dit wel het grootste taboe, het meest revolutionaire van vandaag: Jezus breekt alle heilige huisjes af. Hij, gelovige Jood, weet dat de enige echte heilige plaats, waar God en mens elkaar ontmoeten, de menselijke ziel zelf is.

Waar is God? Wie is God eigenlijk? Jezus' verbijsterende antwoord is niets anders dan: In iedereen, in iedere ziel die Hem zoekt. De enige heilige plaats is de menselijke geest. Het hart is de ware tempel, daar vind je jezelf in relatie met God.

Het verhaal bij de bron blijkt opnieuw een liefdesverhaal. Het gaat uiteindelijk over twee huwelijkspartners, want Jezus zoekt de mens, ieder mens. In zijn of haar dorst, en met al zijn of haar onhebbelijkheden, fouten en problemen. Jezus brengt God en mens weer samen, door af te breken wat wij onszelf en elkaar allemaal aan grenzen, muren en eisen hebben gesteld. Het blijkt levend water, stromende liefde, het is 'Ik ben' zelf, 'Ik zal er zijn voor jou'.

Jouw ziel is niet dood, hij leeft voor God. Voor ieder mens. Op weg naar Pasen komen wij zo zelf tot leven in ontmoeting met de Heer.

Tot slot: Laat dit verhaal een perspectief zijn voor onze kerk. Taboedoorbrekend. Gericht op liefde, gericht op de ziel. De kerk is niet 'de' plaats waar we God kunnen vinden, en al helemaal niet de enige. De kerk zou wel een plek moeten zijn waar die ziel thuis kan komen. Een plek waar we in gesprek met elkaar gaan, elkaar kunnen en willen ontmoeten, waar we ons openen, bloot durven geven. Een plek waar we samen steeds opnieuw de bron leren te ontdekken, en een ontmoeting hebben met de Eeuwige, al lijkt het zo vaak dor en droog. Maar als we dan het water vinden....

We luisteren nu naar een lied uit Taizé, in vertaling: 'Wij gaan de nacht door, het duister, op zoek naar het levend water. Enkel de dorst zal ons licht zijn.' Een moment om jouw eigen dorst voor jezelf te noemen, voor God te brengen, op zoek naar levend water.

In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.